Een soort van sterven

Bettina Drion

Een soort van sterven

2022 Prometheus Amsterdam

Voor Paul

Dit is een werk van fictie. Elke gelijkenis met bestaande gebeurtenissen en/of personages berust op louter toeval.

© 2022 Bettina Drion
Omslagontwerp Jan van Zomeren
Foto auteur Ilja Keizer
Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 4928 4

Lost myself into the damp earth
Lost myself in the night sky
Lost myself underneath the thorn bush
Lost myself in the old city
And in losing myself
I found myself
Found myself in time

'Euthanasia' – Nick Cave and the Bad Seeds

Stil verzet

1

Als je over het hek klimt en naar binnen kijkt, zie je mij als van achter een sluier. Kom je dichterbij, dan zie je me door een kier van de vitrage zitten op een opgemaakt bed. Strenge vouwen in de lakens, stootkussen achter mijn rug. Knieën opgetrokken, armen eromheen geslagen. Dik haar in een slordige staart, iets krullend maar vooral piekerig, hoge jukbeenderen, volle mond – vroeger was ze aantrekkelijk, denk je misschien. En je vraagt je af wat mij zo bezighoudt dat ik jou, gluurder, niet eens opmerk. Je hebt alle tijd de kamer te bekijken. De deur naar de douche en het toilet. Een klapstoel naast het bed. Een plastic tafel. Het prikbord aan de wand. Ernaast een schilderij met een bos tulpen erop, een paar gevallen blaadjes slordig om de vaas heen.

Misschien vraag je je af waarom ik hier zit. Of niet. Vermoedelijk klim je helemaal niet over het hek. Haal je je schouders op en loop je door.

Je zal nooit weten dat ik me voorbereid op het gesprek – of moet ik zeggen 'verhoor'? – dat ik zo direct heb met Vincent Verhagen, arts-assistent van deze afdeling.

'Dag mevrouw Rademakers,' zal hij zeggen. Of misschien: 'Hoi Carol. Vernoemd naar Carole King?'

'Nee, naar Carol Kaye.'

Hij zal me verbaasd aankijken en ik zal weten dat hij niet voldoende verstand van muziek heeft om te weten dat zij de beste bassist ter wereld is, volgens mijn vader dan, maar dat is

allemaal nutteloze informatie. Ik knik dus waarschijnlijk glimlachend en wacht af.

Ben ik echt bang voor wat hij gaat vragen? Ja. Ik ben bang voor de voetstappen op de gang, het geluid van de deurklink die nu beweegt, zelfs voor de bril in zijn haar, die verschuift als hij plaatsneemt op de stoel naast mijn bed. De zitting kraakt als hij achteroverleunt en zijn ene been over het andere slaat.

Er is nog zoveel dat ik moet uitzoeken voor ik hem iets vertel. Eerst moet ik een compleet plaatje maken van de gebeurtenissen van de afgelopen maanden. Nog steeds heb ik niet naar Leon gevraagd, bijvoorbeeld. Niemand praat over hem en dat vind ik verontrustend. Zelfs Lot had het niet over haar vader toen ik haar sprak. Misschien vertellen ze me pas iets als ze denken dat ik het aankan.

Ik knik glimlachend en wacht af. Door de vitrage zie ik de contouren van beuken achter het hek. Of lindes, dat verschil weet ik nooit.

'Dag mevrouw Rademakers.'

2

Het is niet makkelijk om de precieze dag te bepalen waarop de eerste contouren van een drama zich aftekenen. Voor het gemak kies ik deze dag in juni, ruim twee maanden geleden, al kan ik net zo goed een eerder tijdstip kiezen, om precies te zijn acht jaar geleden. Maar ik begin nu zo: ik stond in de keuken en keek naar buiten, waar een meeuw zich nestelde op de rand van het balkon. Hij keek me misprijzend aan, alsof hij wist dat er bij mij niets te halen viel. Mijn moeder voerde de meeuwen altijd restjes afval als ze hier was, elke donderdag. Maar mijn moeder was er niet meer. Een hartstilstand, nog geen twee weken eerder. De dreun trilde nog na in alles wat ik dacht of deed. De manier waarop ze met een keukendoekje het aanrecht schoonmaakte, alsof ze het aaide. De ruk aan de slang van de stofzuiger als het apparaat niet snel genoeg met haar meeging. Het zachte gerinkel van de sleutels in de voordeur als ze het huishouden en de verzorging van Leon van me overnam zodat ik mijn werk kon doen.

Vanuit de huiskamer hoorde ik rubberen wielen over de linoleumvloer aankomen. Ik wachtte de stem die zou volgen niet af.

'Ik ben bijna klaar, kom er zo aan.'

Met het druipende koffiefilter in mijn hand opende ik de keukendeur. De meeuw hipte iets opzij, maar vloog niet weg toen ik de vuilnisbak opende. Voor ik er erg in had, griste hij een appelschil weg die net onder de rand van het deksel uitstak. Ik zette de pot met koffiepoeder op het aanrecht en opende de besteklade voor een lepeltje. Op dat moment kwam er een bericht op mijn

mobiel binnen. Voordat ik het kon bekijken, kwam Leon aanrollen en keek de keuken in. 'Is de koffie al klaar?'

'Ik zei toch dat ik er zo aan kwam? Even dit berichtje lezen.'

'Kun je niet eerst inschenken?'

'Doe het anders gewoon zelf.'

Maar Leon hoorde me niet doordat hij bij het draaien van de rolstoel tegen de kamerdeur botste. Of omdat ik het niet hardop had gezegd.

Het bericht was van Kim, ze schreef dat de dozen binnengekomen waren en of ik een rol vuilniszakken mee wilde nemen.

Nadat ik mijn zus geantwoord had, pakte ik Leons koffiemok, die nog op de tafel in de huiskamer stond. De televisie aan de muur toverde felle kleuren tevoorschijn en overstemde het geluid van de buren boven, naast en beneden ons. Ik had Leon al eens heel vriendelijk gevraagd om een koptelefoon op te zetten, zo langs mijn neus weg, maar de blik in zijn ogen sprak boekdelen. In de slaapkamer hing ook een tv, een oude. Als ik in bed lag zag ik in de schemer het zwarte rechthoekige gat aan de muur tegenover ons bed. Een verdwijnpunt.

'Lukt het, Carol?'

Ja natuurlijk, dacht ik nijdig. In de keuken schonk ik zijn mok vol, voegde twee schepjes suiker toe en verzamelde speeksel in mijn mond. Mijn kaken maakten langzame, malende bewegingen en toen mijn mond vol speeksel was, boog ik mijn hoofd, opende mijn lippen en liet het erin glijden. De sliert zakte traag naar beneden, als bij de zandkasteeltjes van druipzand die ik als kind samen met Kim op het strand maakte. Een schepje melkpoeder kleurde de koffie geelbruin en de laatste spuugbelletjes losten op in het vocht.

'Hier, alsjeblieft.' Ik zette de mok op de hoek van de tafel, waar Leon er makkelijk bij kon.

‘Wie was dat? Zeker Kim weer?’

Mijn zus en ik waren net begonnen met het ontruimen van het huis van mijn moeder. Hoewel het een klein arbeidershuis was, stond het tot aan de nok toe vol met spullen, boeken, vazen, cd’s, kleden, kussens en schilderijen. We hadden geen idee waar we moesten beginnen en we hadden maar vijf weken de tijd voordat Kim op zakenreis zou gaan.

Leon pakte de mok van tafel. Doordat hij zijn handen beperkt kon bewegen zag het er altijd wat onhandig uit. Ik keek toe hoe hij dronk, met kleine slokjes, zo nietsvermoedend over wat ik erin had gedaan. Zo onschuldig. Op dat soort momenten hield ik zelfs bijna weer van hem.

‘Hoe laat ga je weg?’

‘Pas als de wijkverpleegkundige geweest is. Lot heeft geen college vanmiddag en zorgt voor het eten.’

Ik trok het doekje – ik mocht nooit ‘slabbetje’ zeggen – dat op zijn borst lag recht. Er zat nog een restje mayonaise van gisteren op. ‘Ja, ik vind het ook lastig dat ik nu steeds iemand moet regelen. Ik kan eventueel…’

Hij schudde zijn hoofd met een korte beweging. Aan zijn blik zag ik dat hij aan mijn moeder dacht. Op zijn manier had hij ook van haar gehouden, al liet hij dat nooit merken.

We hadden het niet vaak over haar, sinds haar dood. Misschien probeerde Leon het onderwerp te vermijden, uit angst dat hij mij er pijn mee deed. Het vreemde was dat ik zelf nog geen traan om haar had gelaten, ook niet in stilte.

Lot vond dat niet normaal. ‘Je hoeft je voor ons niet groot te houden, mam.’

Maar dat was het niet. De eerste dagen was ik vooral bezig geweest met het organiseren van de begrafenis en nu moesten we beginnen met het leeghalen van het huis. Ik had gewoon geen tijd

om het verdriet toe te laten, ik stond in de overlevingsstand. Lot hielp mee om alles thuis te organiseren nu haar oma er niet meer was. Ook zij miste haar. Sinds haar elfde, toen Leon invalide raakte, was ze eraan gewend dat mijn moeder er vaak was.

Ik stond op, pakte een nieuw doekje van de plank in de keuken en legde dat op Leons borst. Zijn kaken stonden strak, zijn ogen gleden over de losgeraakte naadjes van de bankleuning.

'Ik zorg dat ik op tijd terug ben voor het eten.'

Leon knikte. Met zijn rechterhand reikte hij naar de afstandsbediening. De bevroren personages op het scherm namen hun rollen weer op en hun stemmen kwamen weer tot leven.

Op zijn bovenlip glinsterde een doorzichtig belletje vocht.

3

'Kunt u zich herinneren wat er gebeurd is, mevrouw Rademakers?'

De arts-assistent zit voorovergebogen op de stoel naast mijn bed. Nauwelijks vijfendertig schat ik hem. Misschien is hij net vader geworden. Of aan het proberen, elke eisprong verplicht op elkaar. Ik stel me een mevrouw Verhagen voor, op bed, nog nahijgend, haar heupen omhoog om de conceptie zo goed mogelijk te laten slagen. Hij zou een leuke vader zijn, zorgzaam. Geduldig. Maar misschien woont hij nog bij zijn ouders thuis, zet zijn moeder elke dag een opgeprikte hap in de magnetron als hij thuiskomt. Aardappelen-groenten-vlees, en een kuiltje jus.

Ik weet niet alles. Ik weet bijna niks. Heel vaag herinner ik me een lege kamer. Een kapstok waar een oude regenjas aan hing. En een Roy Orbison-bril, '*in dreams I walk with you, in dreams I talk to you*'. Er was iets met onderzoek naar Middel X. Satésaus, een extra portie. En vrijdag D-day.

Vrijdag D-day. Ik herhaal het in mijn hoofd en trek mijn omslagdoek strak om me heen.

'Ik was wat onwel geworden.'

'U was er slecht aan toe. U heeft eerst op de algemene opnameafdeling gelegen ter observatie en om aan te sterken. Daarna bent u hiernaartoe gebracht. U heeft bijna aan één stuk voor u uit zitten staren.'

4

De dood had mijn moeder bezocht terwijl ze in bed lag, in haar nachtjapon, een lang, wit katoenen hemd met lichtblauwe stippels, vaak gewassen, maar nog helemaal goed. Op het nachtkastje naast haar leesboek lag een haarspeld en op een kleed voor het bed stonden haar pantoffels, klaar om erin te schieten als ze wakker zou zijn geworden.

In die eerste weken pakte ik vaak mijn telefoon, haar nummer stond er nog steeds in, haar profielfoto ook, en op momenten dat ik haar miste luisterde ik naar haar stem op de voicemail. Tien cijfertjes sprak ze uit, niets meer. Geen: 'Hallo, dit is de voicemail van Marianne Klein, spreek uw bericht in na de piep.' Of, mooier nog: 'Hoi, ik ben er even niet, maar ik bel je zo snel mogelijk terug, doeg!' Dat had zoveel meer geweest, dan had ik melodie gehoord, intonatie, levenslust. Nu moest ik het doen met tien nogal staccato opgezegde cijfers die ze, zo wist ik, had opgelezen van een papiertje waar ik ze zelf op had geschreven omdat ze haar nummer nooit onthield.

Iemand riep mijn naam toen ik mijn fiets parkeerde tegen het hek van mijn moeders huis. Anneke Huisman, van mijn moeders leesclub, liep op me af en zette haar boodschappentas neer met een vertrokken gezicht, alsof ze pijn in haar rug had.

'Ik had je nog even willen spreken aan het einde van de dienst, Carol. Maar ik moest weg. Je weet, Ron…'

Ja, ik wist het. Annekes echtgenoot was al jaren dement en zat

sinds kort in een verzorgingstehuis. Ze ging elke dag bij hem langs, al herkende hij haar al tijden niet meer. Vorig jaar had hij poedelnaakt op straat gelopen toen zij even weg was. Mijn moeder had het me verteld. 'Als dat mij overkomt, dan geef je me maar een spuitje, hoor.' Ze had er grapjes over gemaakt, ik ook. 'Kwijlen, dat lijkt me ook zo erg. En als ik mijn eigen billen niet meer kan afvegen.' Ze had erbij gelachen. Ik kon nóg de zorgeloosheid horen die erin had geklonken. Alsof het een vanzelfsprekendheid was dat je een levenseinde koos dat jou goed uitkwam, op het moment dat jij dat wilde.

'Het was een mooie begrafenis, Carol. En fijn dat het zo druk was. Hoe oud was ze eigenlijk, net zeventig toch?'

'Vierenzeventig.'

'We stonden helemaal achteraan, Henk en ik, alle stoelen waren al bezet.'

'Ja, we waren zelf ook verrast dat er zo veel mensen waren gekomen.'

'Die dia's waren ook leuk. Wat lijkt je zus op je vader. Dat is toch al een tijdje geleden, dat hij overleed? En nu je moeder ook.' Even legde ze haar hand op mijn onderarm. 'Veel werk zeker, het huis leeghalen?'

'Inderdaad,' zei ik. Eerlijk gezegd vond ik het wel prettig om elke dag met een goede smoes een paar uur het huis uit te gaan en Leon achter te laten. Van thuiszitten, op Leons lip, werd ik beroerder dan van werken. 'Mijn zus komt ook zo. Straks komt er een koper voor de wasmachine. De koelkast zijn we al kwijt. En nu de rest. Dat valt nog niet mee. Wil jij nog iets hebben? Haar planten bijvoorbeeld, ik heb nog een bloeiende geranium achter staan.'

'Dat is aardig, kind. Spullen hoef ik niet, ik heb thuis genoeg troep. Maar die geranium wil ik wel graag. Je lijkt op je moeder, wist je dat?'

Ik glimlachte, ze was niet de eerste die het zei. Ik ging haar voor naar de achtertuin. We liepen langs het oude kippenhok dat al jaren leegstond en hielden stil bij de potten. De dorre bladeren tussen de rode, druppelvormige bloemetjes zouden een doorn in mijn moeders oog zijn geweest. Ik tilde een pot op en gaf die haar in handen zodat ze niet hoefde te bukken en verwijderde een paar dode blaadjes.

'Dankjewel, kind. Ik zal er goed voor zorgen. Sterkte met het verwerken van het verlies. Zo'n plotselinge dood wenst iedereen zichzelf toe, maar ja, voor de nabestaanden is het echt verschrikkelijk. Zo uit het leven gerukt.'

De blaadjes in mijn hand knisperden toen ik hem dichtkneep.

'En vooral omdat ze je altijd hielp. Je man is toch ernstig ziek?'

'Niet ziek. Hij heeft een dwarslaesie.'

'Ja, dat wou ik zeggen. Ik bedoel…' ze hakkelde, '…dan zal je haar helemaal missen. Een extra paar handen is maar wat fijn. Maar de begrafenis was erg mooi,' ging ze snel verder, 'heb je goed geregeld samen met je zus. Vast zoals ze zelf gewild had.'

'Dankjewel, Anneke. Ik hoop het.'

Nu ik aan die laatste zinnen terugdenk voel ik een vinger die onder mijn middenrif priemt en heel langzaam, dwars door mijn huid en organen naar mijn hart steekt.

5

Het leven hier is verbazend eenvoudig, denk ik als ik de arts-assistent volg over de afdeling. Overzichtelijk. Elke dag is er een vast programma met een aantal activiteiten waar we iets uit moeten kiezen, we mogen niet de hele dag in onze kamer blijven hangen. Wandelen bijvoorbeeld, of creatieve therapie. Vincent laat me de afdeling zien waar je kunt schilderen of macrameeën.

De huiskamer ligt aan het eind van de gang, voorbij de creatieve afdeling. Ik zie een paar mensen, een vrouw op een hoekbank, en een man, met zijn rug naar me toe. De vrouw – blauw haar, een jaar of tien ouder dan ik – kijkt met een mengeling van ergernis en nieuwsgierigheid op. Ik doe een stap terug en verdwijn achter de rug van de arts-assistent. Ik heb geen zin om anderen te zien of spreken. Vincent legt uit dat er ook groepsgesprekken zijn als ik daar iets voor voel, ze zijn niet verplicht. Ik schud mijn hoofd. Ik heb geen zin om me bezig te houden met een signaleringsplan of een training mindfulness.

We lopen terug naar mijn kamer. Aan de muren in de gang hangen schilderijen. Bij de meeste is de therapeutische opzet ervan overduidelijk. Vooral veel ingekleurde mandala's. Vincent legt me uit welke medewerkers ik zie en wanneer. 'Het meeste heeft u met mij te maken,' legt hij uit.

'U mag wel "je" zeggen hoor, en "Carol".' Hij is misschien vijf jaar jonger dan ik. Hij glimlacht, maar schudt zijn hoofd. 'Op donderdagochtend is er teamoverleg, dan bespreken we de zaken

die ons zijn opgevallen aan de cliënten, de vrijheden die ze hebben en hun medicatie. En we maken een behandelplan dat gericht is op terugkeer naar de thuissituatie. Morgenochtend krijgt u een gesprek met de psychiater over uw medicatie.'

Elke dag komt Vincent Verhagen een praatje maken. Hij zit op de plastic klapstoel met zijn benen over elkaar gevouwen, als een vrouw. 'U weet wat er met uw man is gebeurd?'

Ik schrik van zijn directe vraag. Als antwoord knik ik met mijn hoofd in een diagonale beweging, tussen ja en nee in. Ik weet niet wat ik moet zeggen.

Vincent noteert iets in een schrift dat op zijn bovenste knie rust. 'Kunt u iets over hem vertellen?'

'U bedoelt over vroeger?'

Dat bedoelt hij niet, dat weet ik ook wel. Maar hij is beleefd. En voorzichtig. 'Wat u wilt,' zegt hij.

Leon en ik leerden elkaar kennen op een strandfeest, waar ik met een paar studiegenoten naartoe was. We maakten een kampvuur, draaiden muziek, van The Cranberries tot The Verve, iemand tokkelde op een gitaar, een ander blowde, een stel was heftig in discussie over de politiek, de maatschappij, literatuur of weet ik wat. Leon maakte geen deel uit van mijn vriendengroep, hij was erbij komen zitten, open en nieuwsgierig, zoals hij toen nog was. Ik had een paar biertjes te veel op en besloot te gaan zwemmen. Leon volgde het spoor van de kleren die ik één voor één uittrok, de schelpenrij langs de vloedlijn knarste onder mijn blote voeten en ik nam een duik in de branding. De golven waren sterk, ik wankelde en verdween weer onder water. Toen ik bovenkwam, had hij mij in zijn armen en tilde me het water uit. Hij was groot, sterk, en zo anders dan mijn vrienden, die mij niet eens hadden gemist. 'En zo anders dan mijn vader,' zeg ik tegen Vincent. Alsof

hij mijn vader kent. Alsof hij weet hoe belangrijk dat voor me is. Hij vraagt ernaar, maar ik ga er niet op in.

Bij elk detail kleur ik de oude Leon meer in en zie ik hem als een jonge held herrijzen in de ogen van de arts-assistent. Ik begin te houden van het beeld dat ik creëer.